

Summarstevna Javnaðarfloksins á Sandi

Vandamiklar privatiseringshugsanir

- Javnaðarhugsjónin skal liva og stríðast til kapitalist egoisman er fólnað og fúnað, segði Vilhelm Johannesen m.a. í røðu síni á summarstevnu Javnaðarfloksins á Sandi 10. august

Vilhelm Johannesen og Jóannes Eidesgaard fáa sær eitt prát umboð á sluppini Jóhannu á veg til Sands á summarstevnu seinasta sunnudag. Mynd: Sofus Johannesen

Í dag hevur javnaðarflokkurin sett okkum stevnu heima á Sandi til ein summarrund. Tað er eitt frálíka gott og áhugavert tiltak flokkurin her skipar fyri.

Eitt er, at ein av undan-gongumnonnum í føroysku arbeidara- og javnaðarørsluni, slóðbróttarin mikli, Jóan Petur Davidsen, ella Jóan Petur hjá Kitty, sum hann vanligar varð nevndur millum bygðafólkið, kom higan úr bygðini. Lat hetta tiltakið samstundis vera eitt minni um hann og hansara slóðbróttandi arbeiði til frama fyri fólkið í Føroyum. Til frama fyri arbeiðandi fólki á sjógv og landi. Jóan Petur umboðaði javnaðarflokkinn á tingi í samfull 34 ár. Frá 1936 til 1970.

Eitt annað er, at sandoyggjafólk, saman við skúv-ingum og fólkinum í Dím-un, altíð hava sligið mann-garð um javnaðarflokkinn og javnaðarhugsjónina. Tá regluligt lögtingsval skal verða í 1998 eru 62 ár liðin, síðani flokkurin á fyrsta sinni fekk umboð valt í Sandoyar valdømi, og kanna vit eftir, so siggja vit, at í hesi 62 árin, hevur flokkurin átt annað lögtingsumboð tykkara í 60 ár. Tillukku við tí og takk fyri tað stóra álit tit harvið hava sýnt flokk-

inum. Vit vóna og rokna við, at tit aftur sláa mann-garð um flokkinn á lögtingsvalinum, sum nú stendur fyri framman.

Tá sluppin Jóhanna stevndi móti Sandoynni og legði inn móti bygðini Heima á Sandi, runnu mær til hugs nógvar ógloymandi og áhugaverdar frásagnir um lívið her í bygðini fyri nær-um 100 árum síðani. Frásagnir um gerandisdagin í bygðini. Um stríð og strev í bøn og haga. Um góðar latur á torvheidunum og hugnaligar latur í roykstovuni. Um bygðarlívið annars og um fólkið her livdi um tað mundið. Eftir í mínum barnamáni stóð tað, at her á Sandi búið eitt framúr gott fólk, á eini sera vakrari oyggj. Hesar frásagnir fekk eg frá omma míni, sum - hóast hon varð fødd í Klaksvík, fyri stóran part sleit sínar barnaskógvar Heima á Sandi. Móðir hennara - lang-omma mín - var higan úr bygðini. Hon var úr Króki.

Góði áhoyrarar! Heima-sandsfólk, sandoyggjafólk, skúv-ingar og tit onnur, sum hava leita tykkum higar suður ella norð í dag. Nú vit eru á einum aldamótum, haldi eg tað verða rætt, at vit líta aftur um bak og meta um politisku gongdina og politisku úrslit-

ini í 20. öld, sum nú er við at hvørva í tíðarinnar hav. Tað er eisini rætt at gera stóðuna upp. Vit eiga at meta um, hvussu tey ymisku politisku hugtøkini hava roynst, ikki bara her heima hjá okkum, men fyri heimin sum heild og mannaætina alla. Somuleiðis, og ikki minst, er tað rætt og rimuligt og av sera stórum týdningi, at hugleiða um politisku leiðina, ið eigur at verða gingin í 21. öld, sum nú stendur á gáttini og bankar á dyrnar.

Politiska mynstrið í farandi öldini hevur sum heild verið í trimum lutum. Í fleiri londum í okkara parti av heiminum, serliga í norðurlondum, hevur javnaðarhugsjónin, ið byggir á frælsi og fólkaræði, sett síni fingrimerki á politisku gongdina. Í nógvum londum í einum øðrum parti av heiminum, hevur kommunisman, ið ikki bygd á fólkaræðisliga grund, havt buktina og báðar endamar, sum tíkið verður til. Í uppaftur øðrum londum hava teir sonevndu borgarligu flokkarnir, ið rokka heilt frá lít-eralum miðflokkum til konservatíva høgaflokkar, rátt fyri borgum. Í summum førum hava hesir stjórnad fólkaræðisligari grund. Í øðrum førum hevur talan verið um høggravent einaræði. Í tí

stóra og heila kunnu vit siga, at politiska mynstrið í heim-inum hesa öldina, hevur verið javnaðarhugsjónin, kommunisman og so tey ymisku sløgini av borgarligum mið- og høgaflokkum.

Skulu vit meta um úrslit-ini av ríkna politikkinum í hesi öldini, so eiga vit at hyggja eftir, hvussu stóðan er í teimum ymisku heims-pørtunum og í teimum einstøku londum. Og her er ongín ivi. Tess størri javnaðarvirknin hevur verið, tess glæsiligari eru úrslitini, og í teimum londum, har javnaðarflokkarnir hava sit-ið við stjórnarvaldinum uttan slit í fleiri ártíggir, tsa vit um verulig vælfærdar-samfeløg. Millum hesi lond finna vit serliga norðurlond. Serstakliga Danmark, Noreg og Svøríki, har javnaðarflokkarnir uttan slit hava mynda stjórn í eini 40, 50 og 60 ár. Tess størri javnaðarvirknin hevur verið í einum samfelag tess størri er vælfærdin. Aftaná tey trí norðurlondini, eg her havi nevnt, kunnu vit taka hini norðurlondini og somuleiðis nøkur onnur lond í Vest-europea.

Í teimum londum, har javnaðarhugsjónin fekk loyvi at virka og gera seg galdandi, hava vit tær bestu almannaalóggávurnar í øllum heiminum - lóggávur, ið veita sera góða sosiala trygd, bæði tá tað snýr seg um ellisárini, um óarbeisfæri, sjúku ella onnur líkandi viðurskifti. Í somu londum er heilsutænastan á sera høgum støði. Útbúgvingar-møguleikarnir eru framúr góðir. Bústaðarviðurskiftini eru góð. Her finna vit eldra-umsorgan til tey gomlu. Til-boð til ung. Barnagarðar og onnur stovnspláss fyri børnini osfr. Viðurskiftini á ar-beiðsmarknaðinum eru góð og hvíla í tryggari legu.

Taka vit so hini londini, og tað uttan mun til, um tey hava verið undir kommuni-stiskum stýri ella borgarlig-um stýri av mið- og høgaflokkum, so siggja vit, at stóðan har er munandi verri. Í nógvum londum hava tey onga ella vónaliga almanna-lóggávu og harvið onga trygd á ellisárum. Heilsuten-astan er á sera lágu støði. Sjúkratrygd er heldur ongín, við tí úrsliti, at tað bert eru tey heilt fáu, ið hava ráð at leita sær heilsubót. Útbúg-vingarmøguleikarnir eru ongir

ella fáir. Bústaðarviðurskift-ini vónalig. Ongin umsorgan fyri eldri. Ongi tilbøð til ung. Onki fyri børnini, ongín skipaður arbeiðsmarknaður os.fr.

Seta vit so spurningin, hví so stórir og ítøkiligur mun-ur er á viðurskiftunum í hesum londum, í mun til við-urskiftini í teimum londum, har javnaðarhugtakið hevur sett síni fingrimerki, so finst bara eitt svar uppá tann spurningin. Svarið er nevn-liga, at meðan politikkurin hjá øllum teim borgarligu hevur bygt á kapitalismuna og harvið eisini egoismuna og t.v.s. einstaklingaløysnir, so hevur javnaðarhugsjónin bygt á hitt samhaldsfasta - hetta solidariska samfelagið, har løysnirnar á fleiri økjum í stóran mun eru almennar løysnir, galdandi fyri øll.

Egoisman hevur altíð verið mannaættarinnar størsti figgindi. Kapitalisman og egoisman eru alin av sama stykki. Grundtankin í ego-ismuni er, at eg skal nøra at sjálvum mær og vertin á hvat annar fær, og ein slíkur poli-tikkur kann ikki liva við al-mennum løysnum, sum verða gjørdar fyri øll í sam-felagnum. Hann krevur ein-staklingaløysnir. Og her kunnu vit so minna okkum á alt teirra tos um privatiser-ing av teimum almennu løysnum. Endamálið er at niðurbóta tað samhaldsfasta vælfærdarsamfelagið. Onki annað og onki minni.

Sum eg fyrr havi nevnt, so hevur javnaðarhugsjónin bygt á almennar løysnir, sum fevna um allar samfelagsins teknar. Døminu um tær al-mennu løysnir eru fleiri. Vit kunnu nevna almenna fólka-efitirl. Almenna avlomis-veiting. Almenna forsorg. Almenn sjúkráhus og heilsu-tænastu annars. Almennan skúla. Almenna samferðslu. Almenna luttøku í vinnulív-inum fyri at tryggja arbeiði til allar hendur os.fr. Men tá alt hetta er komið, eru tað nógvar sum halda, at nú er heilaga grøvin væl vørð. Javnaðarhugtakið hevur gjørt sín gæring og vit hava ikki tørv á javnaðarpolitikk-inum. longur. Men er hetta rætt? Eg dugi í øllum førum at siggja, at teir borgarligu privatiseringshøgvarnir, sum vilja vælfærdarsamfelagnum til lívs, stinga langt undan.

Hóast øll vita, at tað var tað privata í Føroyum, sum fór á húsangang og nærum tók landskassan við sær, so tosa teir borgarligu aftur nú í ram-asta álvara um at privatisera. Bankin skal aftur á privat ar-hendur. Spurningurin er bara um hesar hendur verða fø-royskar ella danskar. Tað seinna er mest sannlíkt og nær tengt at komandi frá-landavinnuni. Eisini hoyra vit at fleiri almennir stovnar skulu privatiserast. Millum-landaslinglingin fór á privat ar-hendur og endar helst á út-lendskum privatum hendum. Seinasta dagarnar hava vit eisni høyr, at teir stigvist royna at privatisera fiska-stovnnarnar á landgrunninum,

ið higartil hava verið mettir ogn fólksins.

Hvat verður so tað næsta, verður sjálvandi spurt, men vit kenna ikki svarið. Vit kunnu gita, at tað verður samferðslan, og vit vita, at tankin um at privatisera part-ar av heilsuverkinum ikki eru heilt fremmandur í øðrum borgarligum londum. Tað er eisini ein spurningur um almannaferkið og tann almenna sosiala trygðin sleppa undan. Í samgongu-skjalinum hjá sitandi sam-gongu stendur, at bæði fólka-pensjónin og samhaldsfasti skulu hvørva, og at vit istað-in skulu hava eina skipan við eftirlønartrygging. Hetta merkir í roynd og veru, at spurningurin um fólkaeftir-løn ikki longur verður ein almennur spurningur, men at hann skal privatiserast.

Við borgarligu kappunum úr sambandsflokknum og fólkaröðunum á odda, og við høgastýrdum londum sum fyrmynd, gongur fø-royska tjóðin nú Ú-landsveg-in og tað merkir, at vit eru við at venda okkum frá tí fyrimyndarliga norður-lenska vælfærdarsamfel-agnum, sum javnaðarhug-sjónin skapti. Vit ganga burt-ur frá einum samfelag, sum fólk úr nógvum øðrum lond-um hava øvunda okkum, og tað av góðum grundum. Skulu vit venda gongdina aftur tann rétta vegin áðrenn aldarskiftið, eru javnaðar-flokkurin og javnaðarhug-sjónin einasta boðið, og hetta verður eisini stóðan í 21. öld.

Fleiri seta spurnartekin við, um javnaðarhugtakinum verður lív lagað, eisini eftir aldarskiftið. Tað verður tað sjálvsagt. Tí so leingi kapi-talisman og egoisman eiga lív lagað, so leingi verður tørvur javnaðarpolitikkinum, til tess at stríðast fyri samhalds-festinum í samfelagnum. So leingi figgindin er á fótum, tørna vit ikki inn - tað er sjálvsagt.

Lat meg enda við einum ørindi hjá dalbinginum, Margin Eysturdal, sum nú í nógvar Harrans ár hevur verið búitandi í Klaksvík. Hann sigur:

Figgindar ræddir um
oyggjarnar skrifa,
ræddir, tí lívssøgan er ikki
sonn,
standa tí veikir á váli at
stríða,
soknir í grumsið sum neytið
í fonn.
Standa vit saman og
brynjaðir væl,
nørist í hvørjum so væl
sosialisman.
Lít á, at fólga og fúna brátt
skal
kapitalist egoisman.

Lat okkum til endans taka undir við partamanninum úr Dali og seta okkum fyri, at okkara hugsjón - javnaðar-hugsjónin skal liva og stríð-asst líka til kapitalist egois-man er fólnað og fúnað. Takk fyri.

Vilhelm Johannesen